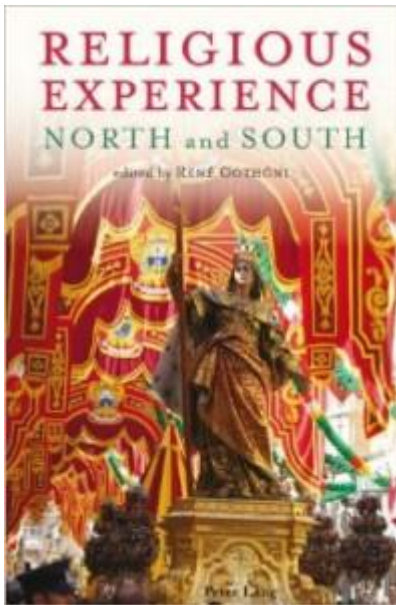

Kokemuksesta ymmärrykseen: näkemyksiä Suomen ja Maltan uskonnollisuudesta

Essi Mäkelä
Helsingin yliopisto

René Gothóni (ed.) 2012. Religious Experience: North and South, Berlin, Peter Lang, 282 s.

Teoksessa *Religious Experience: North and South* suomalaiset ja maltalaiset uskontotieteilijät kirjoittavat perustuen esityksiinsä vuonna 2010 Helsingissä pidetyssä symposiumissa. Lähtökohtana on vertailu suomalaisen ja maltalaisen nykyuskonnollisuuden välillä Suomen edustassa maallistuvaa luterilaista Pohjoismaata siinä missä Malta edustaa katolista Välimeren saarivaltiota. Kirjan nimen mukaisesti artikkelit keskittyvät uskonnolliseen kokemukseen. Ensimmäisessä osassa käsitellään teoreettisia lähtökohtia muun muassa hermeneuttisesta näkökulmasta ja pohditaan uskonnollisuuden ilmenemistä eri persoonallisuuden piirteinä. Toinen osa keskittyy yleiskatsauksiin valtioiden uskontopoliittisesta tilanteesta. Kolmannessa ja viimeisessä osassa on esitelty uskonnollista kokemusta tapausesimerkkien kautta erityisesti rituaalisessa kontekstissa. Jaottelu toimii pääosin hyvin pohjustaen alun teoreettisella pohdinnalla näkökulmia, joita myöhemmissä artikkeleissa esitellään syvemmin yhteiskunnallisella ja yksilökohtaisella tasolla. Maltaan ja Suomen välistä vertailua perustellaan valtioiden pienellä koolla ja väestön huomattavalla uskonnollisella homogeenisyydellä. Malta esiintyy kuitenkin huomattavasti uskonnollisempaan valtioon, vaikkei maallistumiselta olekaan täysin välttynyt.

René Gothóni aloittaa teoksen esittelemällä hermeneuttiseen ymmärtämiseen ja uskonnolliseen kokemuksellisuuteen liittyvää teoreettista termistöä. Kulttuurien välinen keskustelu henkilökohtaisista kokemuksista ja ymmärtävä tutkimusote on ihmistieteissä jo lähtökohtaisesti haastavaa ja tätä Gothóni valottaa värikkäillä esimerkeillä omasta elämästään: kuinka hän ymmärsi ikonin kautta oppi-isäänsä hoitaneen munkin sanat uudestaan ja kuinka hänen vaimonsa tulkitsi maalausta perustuen omiin lapsuuden kokemuksiinsa. Hector Scerri esittelee artikkelissaan maltalaisen pöytäjuhla-kulttuurin uskonnollisia ja yhteisöllisiä piirteitä suhteessa yleisiin yhdessäsyömisestä perinteisiin. Nämä ensimmäiset artikkelit ovat hiukan esityksenomaisia, jolloin tieteellinen artikkelirakenne häilyy usein puhekielisyyden suuntaan. Paul Galean artikkeli uskonnollisuuteen liittyvistä persoonallisuuden piirteistä lähestyy jo enemmän kirjallista artikkelia sen sijaan, että se näyttäytyisi versiona symposium-esityksestä. Galea käsittelee uskonnollisuuteen, henkisyyskysymyksiin ja uskontoon liittyviä mielikuvia ja käsityksiä samalla, kun esittelee kyselyyn pohjautuvaa luonneanalyysiä, mikä antaa hyvän kriittisen näkökulman kyselytutkimuksiin yleensä.

Toisessa osassa kirjoittajat keskittyvät laajempiin katsauksiin molempien maiden uskonnollisesta tilanteesta. Emmanuel Agius vertailee maltalaista ja suomalaista kansallista asennekulttuuria koskien elämän alkuun ja loppuun liittyviä kysymyksiä. Artikkelissa pistää silmään erityisesti viittaus vuonna 2008 teetetyin *European Value Study*n tilastoihin, minkä mukaan Suomessa Luterilaiseen kirkkoon olisi kuulunut 96,1 % suomalaisista, mikä ei pidä paikkaansa. Herää kysymys, ovatko muutkaan tutkimuksessa käytetyt luvut paikkansapitäviä vai onko viittaus muulla tapaa virheellinen. Pääosin artikkelista ilmenee Suomen maallistuneempi ilmapiiri siinä missä Maltalla esimerkiksi abortti on edelleen laitton. Aihetta käsitellään kuitenkin hyvin yksioikoisesti ja painotus on lähinnä maltalaisen hallituksen lausunnoissa sen sijaan, että niitä tarkasteltaisiin kriittisesti tai jostain toisesta näkökulmasta.

Artikkelissaan "One Religion, One Nation?" Tuula Sakaranaho avaa laajasti ja kriittisesti suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsevaa uskonnollista kulttuuria negatiivisen ja positiivisen uskonnonvapauden kautta. Artikkelin kuvaus erityisesti vähemmistöuskontojen tilannetta Suomessa ja nojaa vuoden 2009 tilastoihin, jotka Sakaranaholla näyttäisivät olevan kohdillaan. Sakaranaho käsittelee keskustelua uskonnollisten yhdyskuntien virallistamisprosesseista ja uskonnon kouluopetuksesta sekä vuoden 2003 uskontolakiuudistuksesta. Siinä missä Agiuksen artikkelista tuntui puuttuvan kriittisyys, painottuu Sakaranaholla nimenomaan analyttinen ja kriittinen näkökulma vallitsevaan lakiin ja kirkon hegemoniaan yhteiskunnallisessa päätöksenteossa.

George Grima käsittelee artikkelissaan uskonnon käyttöä itsenäisyyden ja kansan yhtenäisen identiteetin tavoittelussa. Malta on profiloitunut katoliseksi maaksi itsenäistyessään Iso-Britannian vallan alta. Samankaltaisuutta on havaittavissa myös suomalaisessa luterilaisuuden painotuksessa suhteessa venäläiseen ortodoksisuuteen. Artikkelin käsittelee kriittisesti Maltaan itsenäistymisen ajan poliitikkojen vaatimuksia katolisuuden erityisaseman säilyttämisestä lainsäädännössä. Uskonto on yksilöllistymässä myös Maltalla, eikä kirkko ole enää yhtä suuri

vaikuttaja kuin aiemmin. Toisen osan viimeinen artikkeli on Risto Pulkkisen kuvaus suomalaisen nationalismin uskonnollisista piirteistä. Hän huomioi uskonnollisten aspektien kontekstisidonnaisuuden ja onnistuu siten hyvin vertaamaan nationalismin piirteitä erikseen määrittelyihin uskonnollisuuden tuntomerkkeihin.

Viimeisen osan aloittaa Emauel P. Magron kuvaus maltalaisesta *festa*-juhlasta uskonnollisesti potentiaalisena tilana. Hän pohjustaa potentiaalisen tilan käsitettä lapsuuden aikana itsen ja muun maailman välisen eron käsittelyyn käytetyn transitionaaliobjektin kautta. Lapsuuden ajan transitionaaliobjekti toimii heijastuspintana omien rajojen havaitsemiselle ja niiden hallitsemiselle. *Festa* kuvataan välineenä, jonka avulla aikuinen voi toteuttaa uskonnollista tarvetta tavoittaa henkilökohtainen kokemus suhteesta suojeluspyhimykseen ja yhteisölliseen uskuntoon. *Festa*-juhlaa käsitellään myös Adrian Gellelin ja Mark Sultanin artikkelissa ”Aspects of Feminine Spirituality in the Maltese Village Festa”, missä pohditaan naisten näkymättömyyttä *festan* järjestelyssä ja organisoinnissa. Artikkelissä käsittelee pääasiassa juhlan yhteisöllisyyttä ja miesten henkilökohtaista henkistä yhteyttä ja uskonnollisuutta suojeluspyhimyspatsaan kautta. Juhlan järjestäjistä suurin osa on miehiä ja naisten näkymättömyys varsinaisissa järjestelyissä kuitataan lähinnä miesten organisoinnin ja johtajuuden kautta. Varsinaisen naisten henkisyyspohdinta jää artikkelissa hyvin pinnalliseksi ja vähäiseksi, mikä saattaa johtua kahden kirjoittajan erilaisista lähtökohdista. Artikkelissä on kuitenkin mielenkiintoinen kuvaus *festaan* liittyvistä kokemuksista miesten näkökulmasta.

Terhi Utriainen ja Heikki Pesonen kirjoittavat kolmen suomalaisen naisen uskonnollisista kokemuksista liittyen luontoon. Artikkelissä ”Religious Women and the Sacrality of Nature in Modern Finland” kuvaa nyky-yhteiskunnassa kasvanutta kiinnostusta ympäristöasioihin niin insituutioiden kuin yksilöidenkin tasolla. Tapausesimerkit ovat monipuoliset, mutta kuvaukset niin erilaiset, että artikkelista olisi voinut saada kaksikin erillistä kirjoitusta. Riku Hämäläisen artikkeli suomalaisesta suhteesta saunaan lopettaa kirjan laajalla analyysillä saunan historiasta ja merkityksistä. Itse olisin toivonut edes mainintaa siitä, miten nykyihminenkin saattaa käyttää saunaa nimenomaan henkisiä kokemuksia hakiessaan. Nyt artikkeli kuvaa saunan pyhiä piirteitä vain perinteisiin ja todennäköisesti tiedostamattomiin tapoihin liittyen eikä ota kantaa tilan tietoiseen pyhittämiseen.

Religious Experience: North and South on mielenkiintoinen kokonaisuus maltalaisesta ja suomalaisesta nykyuskonnollisuudesta kokemuksen tasolla. Yleiskatsaukset antavat hyvin kuvan yhteiskunnallisesta tasosta ja tapausesimerkit tuovat yksilöiden äänen kuuluviin. Suomalaiset artikkelit ovat hyvin kriittisiä ja maallisesti orientoituneita siinä missä maltalaisilla on enemmän katolisen uskonnollisuuden kuvausta. Näiden maiden rinnastaminen tuo riittävää kontrastia artikkeleiden välille, mutta maiden sisäisesti olisi voinut olla monipuolisempiakin näkökulmia – Maltalta vähemmistöuskonnoista ja Suomesta enemmistöuskonnollisuudesta.